

Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*Journal of Social and Cultural Studies*

www.toplumvekultur.com

**GELENEKSEL BAĞLAMDA ERKEKLERİN DÖNÜŞEN KADINLIK ALGISI -
ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ**Gyasettin YILDIZ¹**Öz**

Geleneksel toplumlarda kadın ve erkeğin toplum içerisinde alması gereken roller ve sorumluluklarının neler olduğu cinsel kimlikleri arasındaki farklılıklara göre düzenlenir. Bu yapılarda bireyin çizilen çerçeveye uygun olarak davranması için yapı tarafından inşa edilen toplumsal kurumlar ve kurumlar tarafından yetiştirilen sosyalizasyon ajanlarıyla bir yandan sistemin süreklilik arz etmesinin sağlanması öte taraftan denetim mekanizmasıyla da kontrol altında tutularak cinsel kimliklerin inşası iş birliği içerisinde gerçekleşir. Ancak toplumsal yapı tarafından inşa edilen sistem modernleşme sürecinin etkisiyle beraber birçok alanda meydana gelen değişimler gibi geleneksel toplum yapısının yapısında da değişimler/dönüşümler meydana getirerek çözümlere neden olmaktadır. Modernleşme sürecinin meydana getirdiği çözümler; geleneksel yapıya özgü olan aile tipinde, çalışma yaşamında, gelir etme biçiminde, özellikle de cinsiyetlerin toplumsal konumların da ve cinsel kimliklerinin tanımlanma biçimindeki kültürel kodlarının çözümlenmesine neden olmasından dolayı toplum içerisinde olumlu veya olumsuz değişimlere neden olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple modernleşme süreciyle beraber meydana gelen değişimlerin her iki cinsiyet açısından yansımalarının nasıl olduğu ve ne derecede gerçekleştiğini anlamak amacıyla ataerkil toplum yapısının temel özelliklerini oldukça net bir biçimde yansıtan illerden biri olan Şanlıurfa da yaşayan 20 erkekle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilen nitel araştırmada elde edilen bulgular yorumlayıcı metod ışığında çözümlenmeler yapılmıştır. Görüşme sonunda elde edilen bulgularda, erkeklerin kadın kimliğini tanımlama biçimlerinin halen ataerkil düzenin sosyalizasyon süreciyle içselleştirmiş olduğu şekliyle devam ettiği anlaşılmıştır. Kadın kimliğinin halen cinsel kimlik üzerinden tanımlanmaya devam etmesi; toplumsal cinsiyet rollerinin aynı şekilde sürdürülmesine ve bunun yanında; çalışma yaşamına, kararlara katılma düzeyine, kamusal alanda görünme, çocuk doğurma ve boşanma gibi haklarda gelişmelerin oldukça sınırlı kalmasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca olumlu anlamda değişimlerin sınırlı kalmasının yanı sıra erkekler görülen değişim örneklerini görüp kadınlar konusundaki değişimlerde daha da sert bir tavır takınmaya başladıkları anlaşılmıştır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki erkeklerin özellikle kız çocuklarının eğitimlerine yönelik bakış açılarında oldukça olumlu bir değişim görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Ataerkil Yapı, Toplumsal Cinsiyet, Kadınlık, Erkeklik, Annelik*

**THE TRANSFORMED FEMININITY PERCEPTION OF MEN IN
TRADITIONAL CONTEXTS: THE CASE STUDY OF ŞANLIURFA PROVINCE**

Abstract

¹ Kırıkkale Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Programı Öğrencisi, gyildiz21@hotmail.com

The roles and responsibilities of women and men in traditional societies are regulated/ordered according to the differences between their sexual identities. In these structures/societies, the social institutions built by the structur/societies in order for the individual to act in line with drawn framework and the socialization agents raised by these institutions ensure the continuity of the system on the one hand and the construction of sexual identities by controlling it on the other hand. However, the system constructed by the social structures along with the effect of the modernization process cause changes and transformations in many fields and also dissolve the traditional social structures by transforming its structure. It is viewed that the dissolution caused by modernization process in the family type unique to the traditional structure, working life, way of getting income, specially the social position of sexes and the dissolution of culture codes defining sexual identities, has brought about positive and negative changes. For this reason, interviews were conducted with 20 men living in Şanlıurfa, one of the provinces that clearly reflects the basic characteristics of the patriarchal structure in order to understand how and to what extent the changes occurring with the modernization process are reflected in terms of both genders. The results of the qualitative research conducted using semi-structured interview form were analyzed in the light of the interpretive method. According to the findings obtained at the end of the interview, it was found that the way men define the identity of women indicates the continuity of patriarchal order internalized through the socialization process. This study noticed that women are still defined through their sexual identity and the gender roles are perpetuated in the same way. In addition, there is quite limited development in women's rights in terms of working life, level of participation in decisions, appearance in public space, giving birth to child and getting divorce. In addition to limited positive changes, it was also noted that men observing the examples of changes in women have started to take even harsher attitude towards the changes. However, it should be noted that there has been a quite positive change in their viewpoints regarding the education of boys, specially girls.

Keywords: Patriarchal Structure, Gender, Femininity, Masculinity, Motherhood

Giriş

Cinsiyet kavramı iki farklı yaklaşımla ele alınmaktadır. İlki bireyin biyolojik ve fizyolojik yapısından yola çıkarak bedenin dişil ya da eril olarak sınıflandırılması iken ikincisi kadın ve erkek arasındaki farklılıkların kaynağının biyolojik temelli olmaktan ziyade toplumun kültürel kodlarındaki farklılıklarla ilintili olarak sosyalizasyon süreci sonucunda öğrenildiğini iddia eden toplumsal cinsiyet yaklaşımıdır (Güdücü, 2018: s. 24). Sosyalizasyon süreci bireyin kurum ve diğer aktörler ile girdiği ilişkiler/etkileşimler sonucunda belirli norm, değer yargısı, inanç ve davranış kalıplarını benimseyerek içselleştirmesini sağlaması nedeniyle toplumsal cinsiyet kavramı için son derece önemlidir (Uluocak, 2007: s. 41). Simone de Beauvoir 1949'da söylediği “kadın doğulmaz, kadın olunur” sözüyle sosyalizasyon sürecinde öğretilen kültürün bireyin cinsiyetindeki önemine vurgu yapar (Aksu, 2010: s. 37). Kadınlık ve erkekliğin biyolojik temeli yadsınamaz bir gerçeklik olmasına rağmen cinsiyetin toplumsal düzlemde inşa edilen bir sürecin ürünü olduğunu göz önünde bulundurmak önemlidir.

İlk dönem toplumsal cinsiyet çalışmaları kadın ve erkek cinsiyetini karşıt ikilikler olarak ele almaktadır. Bu ikiliğin temeli biyolojik cinsiyet üzerinden yükselen biyolojik cinsiyet ikiliğinin toplumsal alana da dayatılmasından kaynaklanmaktadır. Kadın ve erkek kimlikleri üremeye dayalı bir ikili karşıtlık olarak ele alındığında bile bu kimlikler arasındaki farklılıklar dil, söylemler, pratikler, davranışlar, ilişkiler aracılığıyla yeniden üretilir (Savran, 2013: s. 236). Ataerkil toplumlar Savran'ın da belirttiği üzere söylemsel pratikler ve kültürel imgelerle yeniden inşa edilen iki cinsiyetin karşıt olarak tanımlanmasını ve sürekli yeniden üretilmesini sağlayan cinsiyet düzeni mekanizmasını kurmuştur. Toplumsal cinsiyet düzeninin kaynağının ne olduğunu bulmaya çalışan sosyal çalışmacılardan biri olan Alain Touraine de toplumsal cinsiyet düzeninin söylemsel yönüne vurgu yapar. Touraine “kadın doğası” ya da “kadın psikolojisi” söylemlerinin yalnızca kadınları erkeklerden daha aşağı konuma hapseden ve onları kısıtlayan söylemlerdir. Pek çok yazar kadınlığın bir toplumsal inşa sürecinin sonunda ortaya çıktığı konusunda hemfikirdirler. Kadınlık ve erkekliği toplumsal söylem pratikleriyle sınıflandırmanın ancak toplumsal üreme sisteminin kurulması ve dolayısıyla türün devamının sağlanması bunu yaparken de erkekler tarafından tekeli bir denetim sisteminin kurulmasının amaçlandığı iddia edilir (Savran, 2007: s. 21-23). Üretilen denetim sistemi kadınları ikincil plana ve ezilen konuma mahkum ederken diğer yandan da erkeklerin de kendilerine biçilen rolleri ve davranış kalıplarını sergilemeye mahkum eder.

Toplum içerisinde kadınların ve erkeklerin nasıl roller üstleneceği belirleyen ve inşa eden süreç Condidelia Fine'ya göre ya evde başlar ya da evde biter. Fine toplumsal cinsiyet rollerinin evdeki eğitim süreci içinde öğrenilen kültür yani toplumsal sermaye aracılığıyla öğrenildiğini iddia eder. Bu süreçte öğrenilen roller kişinin yaşamı boyunca varlığını sürdürmektedir. Fine konuyla ilgili verdiği bir örnekte evlenmeden önce ev işi ve çocuk bakımı gibi tüm konularda anlaşılan bir çiftin evliliklerinin bir ay içerisinde fiyaskoyla sonuçlandığını anlatmaktadır (Fine, 2009: s. 97). Bu örnekte de görüldüğü üzere kadın ve erkeğin kendi aralarında eşit şartlarda bir bölüşüm konusunda anlaşmalar bile bireyler tarafından içselleştirilen toplumsal sermayeleri cinsiyet rollerinin sürdürülmesinde önemli bir etkidir.

Sosyalizasyon süreciyle içselleştirilen toplumsal cinsiyet rollerinin sonraki kuşaklara aktarılması ve sürekliliğinin sağlanması için ataerkil sistem çeşitli önlemler almaktadır. Birey ataerkil sistem tarafından cinsel kimliğine özgü olarak biçilen rollere ilişkin bilgileri edindikten sonra ataerkil sistem tarafından da baskı altında tutulur ve her iki cinsiyet için de uymak zorunda oldukları kalıplarla biçimlendirilir. Bu durum her ne kadar her iki cins için de geçerli olsa da kadınlara yönelik ayrımcı ve ikincilleştirici bir süreç işletilir. Örneğin eğitim kurumlarından uzak tutularak kadının bilinçlenmesi engellenir. Bedenlerini özgürce kullanmalarının önüne geçmek için iyi-kötü, edepli-edepsiz gibi dilsel söylemler aracılığıyla sınırlandırılmaya çalışılan kadın cinsidir

(Topuz, 2016: s. 32). Diğer bir deyişle ataerkil sistem ürettiği kimliklerle bireylere sosyo-kültürel yapıya uygun davranması konusunda zorlayıcı bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır. Her iki cins için de baskılayıcı bir mekanizma olan ataerkil sistem kadınlar üzerinde erkeklerden daha fazla baskı kurmaktadır.

Kadınlık ve Erkeklik Kimlikleri

Kadınlık kimliği üzerinde uzun yıllardır çalışmalar sürdürülmesine rağmen erkeklik kimliği üzerine yapılan çalışmalar yakın bir zamanda başlamıştır. Kimlik sorunu bireyin kendisini nasıl tanımlaması gerektiğiyle alakalıdır. Modernist söylem (çağdaş sosyal çalışmacılar) kimliği “öteki” üzerinden kurmaktadır. Yani kimlik, ikili karşıtlıklar üzerine kurulu olan ilişkiler ağıdır. Erkeklik kimliği “kadın gibi olmayan” üzerinden kurulurken kadınlık kimliği de “erkek gibi olmayan” üzerinden kurulmaktadır (Tönel, 2011: s. 11). Pierre Bourdieu da kadın ve erkek kimliklerinin karşıtlıklar üzerinden kurulduğunu vurgular. Ona göre cinsiyetler arasındaki farklar eşya ve faaliyetler eşleştirilmesi, nesnel ve öznel gerekliliğiyle karşıtlıklar içerisinde nüfuz eder. Örneğin; yukarı/aşağı, alt/üst, ön/arka, sağ/sol ve sert/yumuşak, dışarı (kamusal alan)/içeri (özel alan) vb. karşıtlıklar aynı zamanda bedensel hareketlerle gerçekleşir. Doğa ve insan bedeni arasında armoni, çağrışım gibi yollarla bağlantı kurularak üretilen söylem ve pratiklerle eril tahakküm haklı bir zemine oturtulur (Bourdieu, 2015: s. 20).

Cinsel kimlikler arasındaki farkı doğanın bir gerekliliği gibi sunan eril düşünce aynı zamanda kadın ve erkeklerin toplum içerisinde cinsiyet kimliklerine uygun olarak nasıl konumlanması gerektiğini de söyler. Bu konumlama biçimi söylem ve pratikte yine karşıtlıklar üzerinden kurulur. Sembolik bir makine gibi işleyen toplumsal cinsiyet düzeni kadınlık ve erkeklik kimliklerinin karşıt ikilikler olarak içselleştirilmesini sağlar. Toplumsal yaşamın her alanında kadının ve erkeğin konumu, yapacakları işlerin işbölümüyle ayrıştırılması, erkeklere kamusal alanlar ayrılırken kadınlara ev içinin ayrılması gibi çeşitli karşıtlıklarla kadınlık ve erkeklik arasındaki karşıtlıklar sembolik bir düzen içinde sürdürülür (Bourdieu, 2015: s. 20).

Eril merkezci egemen anlayışla şekillenen toplumsal cinsiyet düzeni, sosyalizasyon süreci ile cinsiyetlerin kimliklerinin ne olduğunu ve buna bağlı olarak nasıl davranması gerektiğini belirtmekle kalmaz, aynı zamanda ne olmayacağını ve nasıl davranmayacağını da sınırlarını çizer (Akea ve Tönel, 2011: s. 12). Serpil Sancar da “Erkeklik; İmkansız İktidar” kitabında cinsel kimliklerin karşıtlıklar üzerinden kurulduğunu vurgulamaktadır. Sancar (2016, s. 28)erkekliğin güç, akıl, aktiflik, çatışmadan kaçmama, şiddet uygulayabilme, rekabet becerisi ve başarı tutkusu, teknolojik bilgiye ve uzmanlığa sahip olabilmeyi isteme, risk alma ve macera peşinde koşma

arzusu ve kahramanlık peşinde koşma gibi niteliklerle kadınlığın ise duygusallık, pasiflik ve barışçılık, anlayışlı ve şefkatli olma gibi niteliklerle tanımlandığını belirtmektedir. Aynı zamanda bu durum kadınların ve erkeklerin ne olamayacağını da anlatan bir durumdur. Erkekler güçlü iken kadınlar zayıf, erkekler rasyonel iken kadınlar duygusal olarak birbirinin karşı konumuna yerleştirilir.

Toplumsal cinsiyet düzeninde sınırların bireyin düşünce dünyasından günlük yaşamındaki her alana kadar nüfuz etmiş olması eril merkezîyetçi düşüncenin boyutunu gözler önüne sermektedir. Eril tahakkümün bireyler tarafından içselleştirilmesinde kullanılan en önemli argümanlardan biri mitler diğeri ritüellerdir. Mitsel hikayeler eril bireylerin cinsel üstünlüğünü vurgularken bu sayede erkeğe liderlik vasfını da verir. Sünnet, askerlik gibi toplumsal yaşamda gerçekleştirilen ritüeller erkek cinsel kimliğini sürekli olarak kutsayıcı bir duruma koyarken kadın cinsel kimliğinin gizlenmesi gerekliliği içselleştirilir. Bu durum kadın üzerindeki keyfi tahakkümün zeminini hazırlar. Mitlerle ve ritüellerle desteklenen erkek merkezî görüş cinsler arasındaki farkların inşa edilmesini ve yeniden üretilmesini sağlar (Bourdieu, 2015: s. 22-23).

Araştırma Yöntemi

Ataerkil yapısına sahip toplumlarda kadınlık ve erkeklik rollerinin nasıl inşa edildiğini ve toplumsal birleşenlerle (namus, din ve kültür) nasıl sürdürülüp devam ettiğine yönelik teorik çerçeve bölümünde değinilmiştir. Teorik çerçeve de değinilen özelliklere ataerkil toplum yapısının özelliklerini sıkıca devam ettirmesi nedeniyle Şanlıurfa ili örneklem olarak seçilmiştir. Şanlıurfa ilinde yaşayan “40 yaş ve üstü” erkeklerle gerçekleştirilen alan çalışmasında; erkekler ataerkil yapı tarafından verilen rolleri nasıl ve ne derecede gerçekleştirmektedir? Erkekler, kadın ve kadınlık kimliğini nasıl tanımlanmaktadır? Benimsenmiş olan kadın profili modernleşme sürecinin etkisiyle beraber erkeklerin bakış açılarında ne gibi değişimler yaratmıştır? vb. gibi sorulara cevap aranmış ve elde edilen bulgular nitel araştırma yönteminin yorumlayıcı metodu ışığında çözümlenerek sosyolojik analizleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ataerkil sistemin oldukça hâkim olduğu bir il olan Şanlıurfa’da kadınlara yönelik çalışma ve kadınlara erişme güç olması sebebiyle erkekler tercih edilmiştir. Ancak erkeklere ulaşılması rahat olmasına karşın erkeklerin çalışan bireylerden seçilmesi ve genellikle iş yerinde görüşmelerin gerçekleşmesi nedeniyle kişilerle birebir görüşme imkânını kısıtlamış ve bu sebeple görüşmeciler düşüncelerini aktarmada yeterince rahat olamamalarına neden olması gibi zorlu saha şartları içerisinde görüşmeler gerçekleşmiştir. Ayrıca söz konusu konunun kadınlarla ilgili olması da düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edememelerine neden olmuştur. Çünkü kadınlar söz konusu olduğunda “kadınların namusunda

erkeklerin sorumlu” olduğu gibi bir algının bölgede hakim düşünce olması sebebiyle erkeklerin kadınlar konusunda paylaşımlarının daha az olmasına sebebiyet vermesinin anlaşılır olabileceği düşüncesindeyiz. Bu sebeple görüşmeler de erkeklerden tüm sorulara istenilen nitelikte cevaplar alınamamış ancak görüme formunda olmayan ek sorularla düşüncelerine yönelik bilgi alınması için yoğun bir çaba sarf edilmiştir.

Alan araştırmasında veri toplama tekniklerinden nitel araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanarak gerçekleştirilmiştir. Teorik çerçeveye uygun olarak hazırlanan 10 mülakat sorusu hazırlanmış ve saha şartlarına bağlı olarak 10 ile 25 dakika arasındaki sürelerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 8-18 Kasım tarihleri arasında Şanlıurfa da rastgele örneklem yöntemiyle toplamda 20 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kaydı ve not tutularak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeye katılması için birçok kişiye teklif edilse de bölgenin yapısı, zaman aralığı ve çoğunlukla çalışan kişiler olması nedeniyle zaman ayırmak istememelerinden sınırlı kalmıştır. Ancak görüşülen kişiler sosyo-ekonomik, eğitim, meslek ve gibi değişkenlerin farklılık olması ön planda tutulmuş ve böylelikle geleneksel erkek profilinin tek tipleştirilmeden il profili yakalanmaya çalışılmıştır.

1. Görüşme Grubunun Demografik Özellikleri

Nitel araştırma desenin yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle Şanlıurfa ilinde gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada Şanlıurfalı olup aynı zamanda bir meslek sahibi olan (çalışan ya da bir meslekten emekli olan) bireylerden elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 40 ile 72 arasında olup, yaş ortalaması 54 olarak saptanmıştır. Çalışmanın amacı gereği özellikle ileri yaşlardaki bireylerle görüşme sağlanması için büyük çaba harcanmış ancak düşük eğitim seviyesi ve sağlıklı iletişim kurulması nedeniyle 40 yaşına kadar olan bireyler dâhil edilmiştir.

Araştırma grubununun eğitim seviyesi, “lisans mezunu” ve “okuryazar olmayan” eğitim düzeyleri arasında dağılım göstermektedir. Ancak grubun eğitim seviyesi iki yönlü dağılım oluşturmuştur. Birinci yönde dağılım gösterenler “ortaokul” ve altı eğitim seviyesine sahip olanlar oluştururken, ikinci yönde dağılım gösterenler “lise” ve üstü eğitim seviyesine sahip olanlar oluşturmuştur. Bu türden bir dağılım şeklinin gerçekleşmesinin nedeni belirlenen amaç doğrultusunda görüşmecilerin seçilmesinden kaynaklanmaktadır. Böylelikle erkeklerdeki geleneksel bağlarla aktarılmış olan kültür kodlarının eğitimle ne kadar değişime uğradığı sorgulamaktır. Ayrıca katılımcıların eşlerinin eğitim durumları sorgulanmış ve genellikle kadınların eğitim seviyesinin erkeklerin eğitim seviyesinden daha düşük olmakla beraber kadınının eğitim

seviyesinin erkeklerle çiftlerle de araştırma da mevcuttur. Kadınların eğitim seviyelerinin sorgulanmasının nedeni elde edilen bulgular arasındaki farklılığın eğitimle ne kadar ilişkili olabileceğini tespitini daha doğru yapma gayesi nedeniyledir.

Katılımcıların gelir seviyesi çalışan bireylerden seçilmesi nedeniyle “aşgari ücret ve üstü” bir gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır. Seçilen yaş aralığına bağlı olarak bütün katılımcılarımız evli olmakla birlikte, katılımcılardan ikisi “iki eşli” olduğunu ifade etmiştir. Eğitim ve meslek değişkenlerinin mümkün oldukça farklı olması için de ayrı bir çaba harcadığını belirtmek gerekir. Ancak hem zaman hem de çizilen çerçeve sebebiyle görüşme için istenilen nitelikte ve sayıda kişilerin bulunmasını ve görüşmeye katılmasını zorlaştırmıştır.

2. Urfalı Erkeklerin Kadın Kimliği Tanımlaması

Toplumsal cinsiyet kimlikleri toplumdan topluma farklılık gösterse de birey toplum içinde ona özgün inşa edilen kimliğe göre yaşaması için zorlanılmaktadır. Birey, cinsel kimliklerini çocukluk döneminde öğrenen, yetişkinlik döneminde ise rol model olarak öğreten ve denetleyen bir konuma geçerek bu sistem içerisinde yer etken ve edilgen olarak almaktadır. Bireylerin aldığı görevler sistem içerisindeki cinsiyete göre dağılımı; kadınların genellikle kültür aktarıcısı olarak konumlanırken, erkekler ise sistemin denetleyicisi olarak konumlanmaktadır. Ebetteki bireylerin sistem içerisindeki bu konumlandırma biçimleri keskin olmadığını belirtmek gerekir. Her iki cinsiyette sistem içerisinde bu konumlandırma biçimleri birbirine içine geçmiş bir şekilde olabilmekte ya da yer değiştirmiş olabilmektedir. Bireylere verilmiş olan bu konumlandırma biçimleri (statüler) kendinden sonra gelen kuşaklara nasıl yaşamaları gerektiğini öğreten ve kendisinden beklenen role uygun olarak neler yapması gerektiğini dayatan düzenin bir parçası olmaktadır. Her iki cinsiyetten de bireylere farklı şekillerde baskı yüklense de kadınlar toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde baskıya en çok maruz kalan gurubu oluşturmaktadır. Teorik bölümlerde detaylıca değinilen toplumsal cinsiyet düzenine burada bir kez daha anlatılmayacak olup konunun bu bölümünde Şanlıurfalı erkeklerin kadınlık algısını ve kadınlık kimliğini tanımlama biçimleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca erkeklerin kadın kimliğini tanımlama biçimi ve kendisine atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin teorik çerçeve de ortaya konulan teoriler ışığında ne derece bağlantılı oldukları anlaşılmalı çalışılacaktır. Bu sebeple bu başlık altında “kadın kimdir?”, “kadının görevleri nelerdir?” ve “Ev içerisindeki işler kime ait olmalıdır?” soruları Şanlıurfa da yaşan erkeklere yöneltilerek kadınlara yönelik algıları anlaşılmalı çalışıldı.

Araştırma konusu olan erkeklerin kadın kimliği tanımlamasına bakıldığında; erkeklerin hem fikir olduğu nokta kadının “anne” kimliği vurgusu üzerine olduğu görülmüştür. Kadın kimliğinin diğer tanımlaması da yine statü ve rolle bağlantı olduğu anlaşılmaktadır. Tanımlamalar

genellikle yar, eş, hayat ortağı, sırdaş, evlat ve kız kardeş gibi doğuştan gelen statüler ya da toplumsal cinsiyet düzeninin vermiş olduğu statülerle bağlantılı olan rollerin olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Görüşmecilerin bir kaçının verdiği cevaplar bu durumu özetler niteliktedir.

- Annedir, yarıdır, eştir, hayat ortağıdır, sırdaştır (52, ilkokul).
- Anadır, hayattır, varlığımızdır, kadın her şeydir (50, lisans).
- Çocukları yetiştiren kişidir (72, lise).
- Eştir, annedir, dosttur, arkadaşdır (54, lise).

Kadın kimliğinin tanımlanmasında ağırlıklı öge kadının biyolojik fonksiyonuyla bağlantılı olduğu ve bu fonksiyonu gereği kazanılan rolle ilişkili olarak yapıldığı görülmektedir. Eldeki bulgular teorik çerçevede ele alınan bilgileri destekler niteliktedir. Teorik bölümde kadın kimliğinin ağırlıklı “üreten bilen varlık” olarak tanımlarken, görüşmecilerin hemen hemen hepsi tarafından “anne” vurgusunun yapılması bu sebeple önem arz etmektedir. Çünkü neslin devam ettirilmesi ataerkil yapılarda oldukça önemsenen bir durumdur. Toplumsal neslin devamının ne kadar önem arz ettiği erkeklerin çocuk sahibi olma ve kadının görevleri konusunda verdikleri cevaplardan da anlaşılmaktadır. Kadın kimliğine yönelik diğer tanımlama biçimlerine de bakıldığında genellikle toplumsal cinsiyet düzeni tarafından verilmiş olan rollerin olduğu görülmektedir. Örneğin “eş”, ”arkadaş”, “hayat ortağı” gibi ifadeler olumlu bir anlam barındırdığı düşünülse de kadının birey olarak tanımlayacak sıfatlar olmadığı yalnızca toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde bir erkekle birlikte gelen statüler olduğu görülmektedir. Kadın kimliğinin tanımlanmasının bireyin kendisinin kazanmış olduğu statüler üzerinden değil de doğuştan gelen ya da kendisine verilmiş olan statüler üzerinden tanımlanmış olması kadının bireyleşmesi önündeki en büyük engellerden biridir. Çünkü kadın kimliğinin tanımlanış biçimi onun tüm yaşamını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Diğer sorularda elde edilen bulgularda kimliğinin tanımlanma şeklinin kadının yaşamına etkisini açıkça göstermektedir. Ayrıca erkeklerin eğitim, yaş, meslek ve ekonomik gelir gibi farklı değişkenlerden seçilmiş olmasına karşın cevapların benzerliği kadın kimliğinin birey tarafından tanımlanmadığı toplumsal bir ürün olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır. Ancak tek bir örnek üzerinden sonuca ulaşmak elbette doğru olmayacaktır. Bu sebeple teoride geçen bir diğer konu da kadının toplumsal olarak konumlandırış biçimine bakmak gerekir. Teoride kadın kimliği genellikle erkeklere karşıtlık olarak yani erkekler güç ile ilişkilendirilirken kadınlar zayıflık ile ilişkilendirilmekte ve bu çerçeveden tanımlanmaktadır. Daha doğrusu erkeklik kimliği “kadın gibi olmayan” üzerine tanımlanarak kadının aşağı konumuna vurgu yapılmaya çalışılmaktadır. Kadınların aşağı konumla, zayıflıkla, dolayısıyla birey olmaktan ziyade erkeğin bir parçası olarak ifade etme biçimi, eril düşüncenin temelinde bulunmaktadır. Görüşmelerde erkeklerin kadını tanımlama biçimi olarak “eş”, “kız kardeş”, “evlat”, “hayat ortağı” gibi tanımlamaların aslında olumlu bir anlam barındırmadığını

söylememizin nedeni de bundandır. Bu ifade biçimleri kadını erkeğin bir parçası olarak ilan etmek ve ancak toplumsal yapının içerisinde yer alması durumunda önem arz eden bir birey olacağını vurgusu yapılmaktadır.

Görüşmecilerin kadınların cinsel kimliğinin biyolojik ve fizyolojik fonksiyonuyla alakalı statü ve rollerle tanımlaması Bordieu'nun eril ve dişil arasındaki doğan farkı anlattığı eril sistemin inşa edilmiş şekliyle örtüşmektedir. Ayrıca görüşmecilerin kadın kimliğini genelde özel alanla “ev içi” alanda sınırlandırmaları ve “kamusal alanla” ilgili kadın kimliği tanımlara girmemeleri toplumsal cinsiyetin “mekân” düzenlemesini sistemin bir ürünü olduğunu bir kez daha kanıtlar cinstedir. Toplumsal cinsiyetin “mekan” düzenlemesi, bireylerin toplumsal yaşam içerisinde nasıl aktör olarak yer alacaklarını da bize oldukça net bir şekilde göstermektedir. Kadının özellikle “özel” alanla sınırlı tutulması ondan beklenen rolleri de beraberinde inşa etmektedir. Bu sebeple görüşmelerde “kadının görevi nedir” sorusu sorularak cevap bulunmaya çalışılmıştır.

2.1. Urfalı Erkeklerle Göre Kadının Görevleri Nelerdir?

Şanlıurfalı erkeklerin kadınlardan beklentilerin neler olduğu ve bu beklentilere göre kadınlara yüklenen sorumlulukların düzeyini anlamak amacıyla “Kadınların görevleri nelerdir?” ve “Ev içi işler kime ait olmalıdır?” soruları yöneltilmiştir. Teorik kısımda değinilen kadın kimliği tanımlaması; cinsel kimliğin tanımlanma şekliyle iş bölümü dağılımı birbiriyle oldukça bağlantılı olduğudur. Şanlıurfalı erkeklerin kadınlardan beklentileri kişiden kişiye değişse de genel olarak kadınlardan beklenenlerin kadın kimliğiyle alakalı olduğu elde edilen bulgulardan da anlaşılmaktadır. Bir önceki başlıkta kadın kimliğinin öncelikli olarak “anne” statüsü üzerinde tanımlandıkları saptanmıştı. Kimliğin tanımlama şekli kadının öncelikli görevinin de ne olacağını doğrudan belirlediği görülmektedir. Erkekler kadının birincil görevinin “çocuk bakma” olduğunu sıklıkla vurgulamışlardır. Erkeklerin kadının birincil görev tanımlaması ile kimlik tanımlaması öne çıkan “anne” vurgusunun birbiriyle bağlantılı olduğu açıkça görülmektedir. Görüşme gurubundaki erkeklerin genel düşüncesini ifade edecek örnekler aşağıda verilmiştir.

- Kadının toplumun oluşumunda çok önemli rolü vardır. Bu nedenle bireyi yetiştirmek ve fiziksel yapısından dolayı çocuk doğurmak kadının görevi olarak görülebilir. Bunlar haricinde yemek yapmak, temizlik yapmak gibi görevler kadının görevi değil, erkekle kadının ortak görevidir (52, Ön lisans).
- Çocukların yetişmesinde bir eğitmen olmalı, ailesine bağlı olmalı (54, lise).
- Anne olarak çocuklarını yetiştirmek, evinin işlerini yapmak, eşine bakmak. İşin durumuna göre değişir. Kadının yapamayacağı ağır işleri erkekler yapmalı (48, lise)

Ataerkil yapıdaki eril düşünce hâkimiyeti erkeklerin öncelikli beklenti sıralamasını değiştirirse de kadına yönelik temel beklentiler cinsel kimlikle ilişkilendirilmiş, “anne” olan kadının görevi “çocuk bakmak” veya “iyi bir çocuk yetiştirmek” algını hâkim olduğu görülmüştür. Bu

durum oldukça önemlidir. Çünkü kadının “anne” olma vurgusu ve bu vurguya bağlı “çocuk yetiştirme” sorumluluğu kadın için yaşam içerisinde birçok kısıtlamayı da beraberinde getirmektedir. Örneğin çocuğun yetiştirilmesinin annenin sorumluluğunda görülmesi kadının çalışma yaşamına katılımı zorlaştırmakta, devam edememesine neden olmakta veya hem çalışma hem de çocuk sorumluluğunu beraber idare etmek için kendisini yıpratmaktadır. Ayrıca kadın çalışma yaşamından bu denli uzaklaştırılması sadece “anne-çocuk” bağlantısıyla sınırlı değildir. Kadının özel alan içerisinde hapsedilmesini sağlaması açısından da dolaylı bir yol olarak kullanılmaktadır. Yukarıda değindiğimiz mekan ve cinsiyet ilişkisinin toplumsal yansımalarının bir örneği olan bu durum kimlik tanımlamasında söylediğimiz iddiamızı ve teorik çerçeve de değinilen bilgilerin geçerliliğini kanıtlar niteliktedir.

Kadınlardan beklenen bir diğer önemli sorumluluk ise “aile birliği” sağlaması yükümlülüğüdür. Erkek merkezci düşünce biçimi toplumsal cinsiyet rollerini bireye yüklerken doğanın doğal bir parçasıymış gibi göstermesi ve özellikle de kadınların bu rollere uygun davranmasına yönelik bir sistem (Bordieu, 2015: s.32) oluşturduğunu teorik kısımda değinmiştir. Eril tahakküm erkeği kutsal ilan ederek kadının erkeğin beklentilerine karşılık olarak kadının doğasına uygun olarak “barışçı” bir profil çizmesini beklemesi ve görüşmede erkeklerin ifadelerinde sıklıkla “kocasına saygılı ve sadık olmalı” gibi cümlelere rastlanması da teorik çerçevenin ve saha bulgularının birbirini destekler nitelikte olduğunu göstermektedir. Erkeklerin bu konudaki düşünceleri genellikle birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

- Kocasına itaat etmek, bir dediğini iki etmemek, kocasına sadık kalmak, yalan söylememek (56, Okuryazar değil)
- Kocasına riyad edecek, kadın evin temelidir. Evin temelinden kasıt; çocukların bakımı, temizlik ve yapmak (61, Ön lisans).
- Kocasına saygılı olmalı, çocuk bakmalı (72, lise)

Görüldüğü üzere erkeklerin düşünceleri teorik kısımdaki kadının daima ikinci konumda olması gerektiği ve ayrıca özel alan her ne kadın alanı olarak belirlense de “evin reisi erkektir” anlayışı çerçevesinde kadın “kocasına itaat etmek”, “saygılı olmak”, “sadık kalmak”, “yapıcı olmak” ve “evine bağlı olmak” zorundadır anlayışının hakim olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü erkeklere göre “kadın doğası” gereği “pasif”, ”barışçı” ve “anlayışlı” gibi özellikleri nedeniyle liderlik vasfına sahip olamayacağından lidere itaat etmesi beklenmektedir.

Teorik kısımdaki toplumsal cinsiyet bölümünde Touraine’nin değindiği “kadın doğası” veya “kadın psikolojisi” gibi söylemlerin kadının içinde bulunduğu çerçevenin de sınırlarını çizer. Görüşmecilerin kadınlara yönelik söylemlerini ifade etme biçimleri oldukça doğal bir durummuş gibi anlatmaları da toplumsal cinsiyet düzeninin bireyler tarafından nasıl içselleştirdiğini de bize göstermektedir. Ancak bireyler ifade ettikleri bu durum doğal düşüncenin değil toplumsal

aktarımın olduğu teorik kısımda da değinildi. Çünkü sosyalizasyon süreciyle bireye aktarılan “kültürel bilgiler” toplumsal sermayenin kendisinden gelmektedir. Birey aldığı toplumsal sermayeyle birlikte günlük yaşamında kendisinin nasıl yaşaması ve ne yapması gerektiğini öğrendiği gibi “karşıt” olanı yani karşı cinsinde nasıl yaşaması ve ne yapması gerektiğini öğrenir. Simone de Beauvoir’un “kadın doğulmaz kadın olunur” sözü de bize kadınla ilgili fikirlerimizin doğal düşüncemizin ürünü olmadığını toplumsal yapıdaki sosyalizasyon sürecinin bir ürünü olduğunu açıkça göstermektedir. Elde edilen bulgularda da bu durum net bir şekilde görülmektedir. Erkekler göre kadınların görev ve sorumlulukları modernleşme etkisiyle çözümler gerçekleşse de halen ataerkil yapının etkisi oldukça güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Özellikle de kadınlara verilen görevlerin halen ev içi alanla sınırlı tutulması, aslında bize doğrudan ev içerisinde işlerin kime ait olacağını da anlatmaktadır. Ancak bu konuda günümüzde erkeklerin mevcut düşüncelerinin ne olduğunu anlamak için “ev işleri kime ait olmalıdır?” sorusuna erkeklerin vermiş olduğu cevaplara kadınlar erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl içselleştirdiğini bize daha net bir şekilde gösterecektir.

2.2. Ev İşleri Kime Ait Olmalıdır?

Erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyet alanını gösteren bir diğer durumda “ev içi” alana hapsedilmiş kadındır. Kadınların yaşamının ev içi alanla sınırlandırılması ev işlerinin tamamının kadının sorumluluğunda görülmesine neden olmakla birlikte kadının kamusal alanda görünmesinin de önüne geçilmiş olmaktadır. Ataerkil yapılarda sıkça görülen bu durum modernleşme sürecinin etkisiyle kısmi değişimler göstermektedir. Görüşmeler erkek katılımcılardan alınan cevaplar beklentinin ev işinin halen kadın işi olduğu düşüncesine rastlanması şaşırtıcı bir durum değildir. Çünkü bu durum ataerkil yapılarda cinsel kimliğe dayalı iş bölümü aracılığıyla kurulan toplumsal cinsiyet düzeni, kadının ev içi alana hapsedilmesi ve kamusal alandan uzaklaştırma, tipik uygulamasının yansımasıdır. Genel olarak katılımcıların düşüncelerini ifade eden bazı örnekler aşağıda sıralanmıştır. Görüşmecilere ait düşüncelerin iki grupta toplandığı görülmektedir. İlk gruptaki bireyler ev işlerinin “kadına ait” olması gerektiğini net bir şekilde ifade edenleri kapsarken ikinci gruptaki erkekler şartlara bağlı olsa da ev işlerinde eşine “yardımcı” olabileceğini söyleyenlerden oluşmaktadır.

- Kadına ait olmalı ama eşit bölünmesi de normaldir. Doğal karşılıklı. Sevinsen her şeyi yaparsın ama sevmezsen yapmazsın (56, Okuryazar değil).
- Kadınlara aittir. Kadın çalışıyorsa, kadın ve erkek beraber bu işleri yapıyor. Ev işi yapmak istemeyen bir kadını nasıl karşılırsınız? Ev işi yapmıyorsa niye gelmiş ki, yapması lazım (53, ilkokul)
- Ev işleri kadına aittir. Kadının yapamayacağı ağır işleri erkekler yapmalı (48, Lise).

Görüşmeciler “ev işleri” ilgili görüşlerinde, modernleşme sürecinin etkisi ve eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak sabit olan algılarında kırılmalar meydana geldiği ancak halen yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Görüşme de elde edilen “ev işleri kadına aittir” “gerektiğinde erkek yardım etmelidir” “çalışıyorsa eşinin yardım etmesi doğaldır” gibi ifadelerin ev işlerinin kadınlara ait olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Özellikle kadının dışarda çalışmaması durumunda ev işlerinden sorumlu olduğu oldukça yaygın karşılaşılan ifadedir. Kadınların kamusal alanda olmaması ve buna bağlı olarak ekonomik kazanç elde edememeleri “önemsiz” olarak görülen ev işlerinin “kadına aittir” düşüncesini iyice pekiştirdiği anlaşılmaktadır. Halbuki ataerkil düzende kadınların kamusal alanda görülmeyecek şekilde düzenlendiği herkesçe bilinen bir gerçektir. Erkek merkezci toplum kadının hem iş yaşamından mümkün oldukça uzaklaştırıp hem de erkeğin “gelir” getirici ve “dışarda” çalışan olarak gösterip kadını iki kere haksız göstermenin doğal formülü inşa ettiği görülmektedir.

Görüşmelerde kadınlara yönelik beklentilerin sadece “ev işi” ve “çocuk bakma” ile sınırlı olmadığı da anlaşılmıştır. Görüşmelerde erkeklerin hemfikir olduğu bir diğer konu ise eşlerinin kendilerinin belirlediği çerçevede kalarak aile birliğini sağlamaya (!) yönelik beklentileridir. Erkek katılımcılar tarafından sık sık vurgulanan “kocasıyla ilgilenme”, “kocasına sadık olma” ve “kocasına itaat etme” gibi söylemlerin aile birliğinin bozulmasının sorumlusu kadın olarak gösterilmektedir. Böylelikle kadın aile birliğini sağlaması için kocasına mahkum edilmektedir. Ataerkil yapı, kadına dayatılan bu zorunlu görevi gerçekleştirmediği takdirde “kötü kadın” imajıyla tehdit etmekte ve toplumsal baskı altına almaktadır.

Kısaca özetleyecek olursak; cinsel kimliğe dayalı iş bölümünde “ev işleri”nin kadına ait olarak görülmesinin nedeni sadece “vasıfsız” işler olarak görülmesi gibi tek boyutlu bir düşüncenin ürünü değildir. Kadının belirli alanla sınırlandırılmasının altında yatan öncelikli nedenlerden biri de toplumsal üremenin devam ettirmesinin sağlanmasıdır. Toplumsal üremenin aksamaması için kadını çocuk doğurmaktan vazgeçirecek tüm etkenlerden uzaklaştırmak ataerkil yapının birincil derece önem verdiği konudur. Bunun içindir ki cinsel kimliğe dayalı iş bölümü inşa edilmiştir. Ataerkil yapının çekindiği bir durum ise kadının kamusal alanda var olmaya başlaması ve bununla birlikte ekonomik kazanç elde etmesi, toplumsal üremenin sürdürülmesine olumsuz etki ettiği gibi bağımsız ekonomik gelire sahip olan kadının erkeğe bağımlı olma durumunu ortadan kaldırmasına duyulan endişedir. Kadının çalışma yaşamından uzaklaştırılması sadece “ekonomik bağımsızlığı” elinden almış olmaz. Kadın bağımsız ekonomik kazançta sahip olamamakla aynı zamanda bağımsız birey olmayı da kaybetmektedir. Kadının bireyselleşememesi çeşitli haklarına ve özgür hareket edememesi gibi farklı sorunlara neden olmaktadır. Bu sebeple kadının bireyselleşme

sorunun Şanlıurfa ne boyutta olduğunu anlamak için erkeklere farklı faktörle yönelik sorular yöneltilmiş ve elde edilen cevaplar alt başlıkta değerlendirilmiştir.

3. Şanlıurfa’da Erkeklerin Gözünden Kadının Bireyselleşme Sorunu

Kadının birey olarak görülmemesi ve bireyselleşme sorunu birçok ülke de olduğu gibi bizim ülkemizde hala temel sorunlardan biri olarak görülmektedir. Bireyselleşme sorunu toplumdaki erkek merkezci düzenden kaynaklandığı bilinen bir gerçektir. Yukarıda da görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında erkeklerin kadın kimliği tanımlamaları ve kadınları konumlandırma şekilleri bireyselleşme sorunu ülkemizde nasıl yansıdığını gösterir nitelikteydi. Ancak bireyselleşme sorunun gündelik yaşamda nasıl vuku bulduğunu anlamamız açısından kadınların önünde engel olabileceği düşünülen faktörler görüşmelere soru olarak sorulup irdelendi. Ayrıca görüşmecilere yöneltilen sorularla durum tespiti yapılmasının yanında alınan cevaplarda modernleşme süreciyle meydana gelen kırılmalar da saptanmaya çalışıldı. Bireyselleşme sorununun yaşanmasına sebebiyet verdiği düşünülen faktörlerin gündelik hayata yansması; kadının “çalışma yaşamına katılması”, “aile içi kararlara katılma etkisi”, “ekonomik gelir gider üzerindeki kontrolü” ve “tek başına dışarıya çıkma durumu” gibi konular sorulara dönüştürülerek erkeklerin düşünceleri anlaşılmasına çalışıldı.

3.1. Kadının Çalışma Durumu

Görüşme gurubundaki erkeklerin tamamı çalışan bireylerden oluşmakla birlikte yalnızca ikisi, eşinin çalışan olduğu ifade etmiştir. Gelişmiş ülkelerde kadın çalışan sayısı, gelişmekte olan ülkelere oranla hayli yüksek olduğu bilinmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde bile toplumsal cinsiyet düzeni sürekli olarak devam etmektedir. Çünkü kadınlar iş yaşamına katılmış olsalar dahi yapılan işlerin niteliği ve kadınların yükseleceği pozisyonlar sınırlandırılmakta ya da engellenmektedir. Hal böyleyken kadınların çalışma yaşamına katılımı artırmak bireyselleşme sorununun bir boyutuysen, kadının iş yaşamının içerisinde devam etmesi ve nitelikli iş gücün var olabilmeleri de başka bir boyutunu oluşturmaktadır.

Ülkemiz gibi geçiş sürecinde olan ataerkil yapıya sahip toplumlarda kadınların çalışma yaşamına katılması çok boyutlu sorunu beraberinde getirmektedir. İlk olarak eril düzenin erkeklere vermiş olduğu geniş hakların daralması ve erkeğin kadın üzerindeki hâkimiyeti azalmasına neden olması sebebiyle erkeklerin kadınların ücretli bir işte çalışmasına karşı çıkma boyutudur. İkinci olarak (yukarıda da değinildiği gibi) kadınların iş yaşamına girdikten sonra

toplumsal üremenin aksayacağı endişesidir. Üçüncü olarak kadının kendi ekonomik bağımsızlığını kazanmaya başlamasıyla birlikte artan bireysellik sonrası, evleneceği erkeği seçebilmesi ya da boşanmak istediğini dile getirme gibi seçilen konumdan seçen konuma geçmesidir. Dördüncü olarak kadına yüklenen namus algısı ve dini temelli olan “nezih” “eşine özel” algısından kaynaklanan durumun değişmeye başlaması ve erkeğin boyunduruğundan çıkıyor olma algısının vermiş olduğu eril huzursuzluktur. Yukarıda belirtilen dört boyut erkekleri kadınların iş yaşamına neden katılmasını desteklemediklerinin özet niteliğindedir. Ancak erkeklerin bu konuda vermiş oldukları cevapları da görmek daha doğru olacaktır. Görüşmelerde erkeklerin vermiş olduğu cevaplar üç farklı kategoride şekillendiği görülmektedir. Cevapların bu şekilde kategorileşmesi modernleşme sürecinin etkisiyle yakından alakalı olduğu düşünülmektedir. Kadınların çalışma yaşamına katılmasını destekleyen ve bağımsızlıklarını kazanması gerektiğini düşünen ancak hala endişeleri olan katılımcılardan bir kaçının ifadesi aşağıda verilmiştir.

- Evet, bence çalışmalılar. Zaten çalışmayacaksa kız çocuklarının okumasının bir anlamı kalmaz. Çalışacak olmaları da sadece maddiyattan dolayı olmamalı; belki bir düşüncesi, hayali vardır, belki bir topluma yardım edecek, belki bilim kadını olacak. Yani muhakkak çalışması gerekir. Eğitimli olmasa dahi eşim çalışmak isterse buna o imkânı veririm. Çalışmalarının istenmemesi genelde namus algısı yüzündendir. Ama bir kadın art niyetliyse bunu evde de yani çalışmasa da yapabilir (52, Ön lisans).
- Çalışabilir. Ekonomik bağımsızlığı almak için. Hayat müşterektir ve ekonomik koşullar insanı zorluyor. Kadının kendi ekonomik kazancına sahip olması sorun yaratabiliyor ama bu çevreye bağlı bir durum. Benim yaşadığım bölgede böyle bir durum söz konusu değil, bu yüzden ben normal karşılıyorum (61, Ön lisans).
- Çalışmalı ama Türkiye’de kadın çalıştığı zaman boşanmaların çoğaldığını düşünüyorum. Kadın kendisini bağımsız hissettiği zaman erkeğe göre biraz daha bencildir (46, Lisans).

Kadınların çalışabileceğini ifade eden erkeklerin çeşitli konularda endişeleri olduğu görülmektedir. Bir görüşmecinin “Benim yaşadığım bölgede böyle bir durum söz konusu değil” cümlesini ifade etmesi Şanlıurfa ilinde kadının çalışma yaşamına katılması konusunda olumsuz bir algıya sahip yakından alakalı olduğunu bize göstermektedir. Bir başka görüşmeci kadınlar çalışma yaşamına katılmasıyla beraber “boşanmaların arttığını” olan inancı kadının bağımsızlığına duyulan çekinceyi, daha doğrusu var olan düzenin bozulacağı konusundaki endişesini bize göstermektedir. Erkeklerin eşlerinin çalışmasını desteklemesine rağmen bazı konularda çekincelerinin/endişelerinin oluşması sosyalizasyon sürecinde bireylere aktarılan kültürle yakından alakalıdır. Çünkü teori de belirtildiği gibi kadının ev içi alanda kalması erkek için birçok durumda oluşabilecek sorunu ortadan kaldırmaktadır. Hal böyleyken kadının çalışma yaşamına katılması istenirse dahi erkekler tarafından tam olarak desteklenememektedir. Eşlerinin çalışabileceğini ifade eden bir kısım erkekler ise eşlerinin çalışabilmesini “ihtiyaç duruma” bağlamıştır. Erkeklerin bu konuda düşünceleri özetleyecek birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

- Ekonomik durumu elveriyorsa çalışmamalı. Çünkü çocuk yetiştiriyor, sağlıklı çocuklar yetiştirsin diye (50, Lisans).

- Ekonomik sıkıntı çekiyorsa çalışabilir ama ihtiyacı yoksa çalışmasını istemem. Çünkü eve gittiğim zaman eşimin bana hoş geldin demesi, hazır yemek olması güzel bir şey isterim ben de bunları (46, İlkokul).
- Geçim kaynağı sıkıntısı yoksa çalışmasını istemem. Çünkü kadın dışarda çalışırken gözü açılır. Kadın dışarda gördüklerini (süslenmek, erkeğin elini tutup gezmek) benim kocam niye aynısını yapmıyor der. Biz bunu yapamayız (56, Okuryazar değil).

Eşlerinin ekonomik “ihtiyaç” durumunda çalışabileceği ifade eden erkeklerin birçok konuda kadınların çalışma yaşamına katılmasında ciddi endişelere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Erkekler genellikle kadınların çalışma yaşamına katılması durumunda “gözünün açılacağı” yani bilinçleneceğini, “sağlıklı çocuk yetiştirmeyi” ihmal edeceğini ve “ev işlerini” aksatacağı gibi nedenlerden dolayı gerekli olmadığı sürece kadının çalışmasını desteklemeyecekleri anlaşılmaktadır. Ayrıca kadınların çalışma yaşamına katılmasını istemeyen erkeklerin öne sürdüğü bir önemli etken ise “namus” ve “din” ile ilgili olgusal düşüncelerdir. Erkekler ister toplumsal olguları gerekçe göstererek ister bireysel sebepleri gerekçe gösterebilirler, kadınların çalışma yaşamına katılımının tam olarak desteklenememesinin nedeni var olan erkek merkezci toplumsal düzenden memnun olmalarıyla yakından bağlantılıdır. Zaten kadınların çalışmasını istemeyen erkeklerin ifadeleri iddiamızı kanıtlar niteliktedir. Kadınların çalışmasını desteklemeyen katılımcıların cevapları aşağıda sıralanmıştır.

- Kadının çalışması taraftan değilim. Kadın ev hanımıdır. Çocuk çoluğa annelik etsin (72, Lise).
- Bana kalırsa çocuğuna bakmak en akıllıca iştir. Çünkü çalışan kadınlar bakıcı tutuyor ve çocukları bakıcının terbiyesine göre yetiştiriyor. Bu yüzden kendileri baksın isterim. Ama okumuş mesleği varsa çalışabilir (66, Lise).
- Desteklemiyorum. Çünkü kadının ev işleriyle uğraşması, çocuklarını yetiştirmesi, onlara terbiye vermesi lazım, çalışınca bunlara fazla zaman ayıramıyor. Getirdiği gelir de kendi kişisel harcamalarına gidiyor aileye katkısı olmuyor (48, Lise).

Modernleşmenin etkisiyle toplumsal yapıda meydana gelen değişimler, kadını ev içi alandan kamusal (özel) alana taşıması ataerkil yapının kadına yüklediği rollerde ve sorumluluklarda değişim yarattığı anlaşılmaktadır. Özellikle kadınların eğitim seviyesinin de artması bağlı olarak değişim etkisi gündelik yaşantıda kendisini daha net göstermektedir. Durum böyleyken değişime karşı direncin oluşmakta ve dirence bağlı çeşitli sorunlar baş göstermektedir. Ataerkil toplum yapısında en şiddetli dirençte “kadının ekonomik bağımsızlığı” yani bireyselleşmenin ilk adımına karşı gerçekleşmesi olduğu birçok kez değinildi. Çünkü ekonomik bağımsızlık kadının özgür olmasını sağlayan ilk adımdır. Ekonomik bağımsızlığının ne kadar önemli olduğunun bir diğer göstergesi de ekonomik gelir gider üzerine kimin kontrol gücüne sahip olduğudur. Erkek eve gelir getiren olduğu için evdeki ekonomik harcamanın da kontrolünü elinde bulundurmak ve böylelikle birçok konuda söz sahibi olma gücünü de elinde tutmaktadır. Bu sebeple evin gelir gider kontrolü kimin elinde olduğu ve kontrolü sahip olan bireyin bunu nasıl elde ettiği saptamak için sorulara verilen cevaplar alt başlıkta incelenecektir.

3.2. Evin Ekonomik Gelir Giderinin Kontrolü

Görüşmelerde erkeklerin eşlerinin çoğunun çalışan olmaması evin tek gelir getiricisi konumunda bulunması nedeniyle erkekleri birçok konuda güçlü kılarken kadını bağımlı kıldığı anlaşılmıştır. Cinsiyete dayalı “iş bölümü” anlayışı erkeğin dış alanla ilişkilendirirken, kadının içerde sorumlu olan kişi olduğu düşüncesini içselleştirmesini sağlamıştır. Bu durumun Şanlıurfalı erkeklerin nasıl değerlendirdikleri anlamak için “kadının görevleri nelerdir? Sorusuyla bağlantılı olarak sorulan sorulardan biri olan “evin gelir giderinin kontrolü kimin elinde olmalıdır?” sorusu soruldu. Erkeklerin bakış açısı genellikle kadının, ev içi alanın doğal sorumlu olarak gördüğü dolayısıyla gelir gider üzerindeki kontrolün çoğunlukla ev ile ilgili bölümünün hakimiyeti kadınlarda olabileceği gerektiğini düşünmektedirler. Yani kadınların gelir gider üzerindeki kontrolü ancak kısmi şekilde olabilmektedir. Tamamıyla kontrolü kadının elinde olduğunu bildiren erkeklerin ifadeleri ise eşlerinin “tutumlu” olmasına bağladıkları görülmüştür. Eşlerinin evin ekonomik gelir gider konusunda kontrol sahibi olduğunu söyleyen birkaç görüşmecinin ifadesi aşağıda verilmiştir.

- Bana göre kadında olsa daha iyi; çünkü kadınlar daha tutumludur, erkekler savurgandır (50, Lisans).
- Bizde eşimin elindedir. Çünkü o olmasa ben kendimi zor geçindiririm, kadın tutumlu ve kontrollüdür (72, Lise).
- Bizde eşit oluyor. Eşim öğretmen. Maaşlarımız alındığında ortaya konur, evin ihtiyaçları karşılandıktan sonra geriye kalan ortak bir şekilde harcanır. Böyle bir denge kurmamızın nedeni kültürle bağlantılıdır. Kişinin edindiği kültürle ilgili, içinde bulunduğum ortam fikirlerimi değiştirdi, bakış açım değişti (61, Ön lisans).

Görüldüğü üzere eşinin ekonomik gelir gider üzerine kontrolü olduğunu söyleyen erkeklerin bu kontrolü vermelerinde sebep daha “tutumlu” olduğu düşüncesine bağlanmıştır. Bağımsız bir gelire sahip olmayan kadının bağımsız bir şekilde gelir üzerinde kontrol sahibi olmaları çokta beklenebilecek bir durum değildir. Ayrıca kadın kontrolü şartsız almış olsa dahi bile bu kontrol yine erkek tarafından verildiği için onun kullanımı tamamıyla kadının inisiyatifinde olmayacaktır. Ancak eşleri çalışan olduğu durumlarda erkeklerin bakış açılarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Eşi çalışan bir görüşmecinin “Bizde eşit oluyor. Eşim öğretmen” ifadesi kadınların bağımsız ekonomik bir kazanca sahip olmalarının ne kadar önemli olduğunu bize bir kez daha göstermektedir. Ancak tersi durumda kadınların hiçbir ekonomik gelire sahip olmaması, gelir üzerinde “kısmi kontrol” sahibi bile olamamalarına neden olabileceğini anlaşılmaktadır. Görüşmelerde evin gelir gider üzerinde kendi kontrolü olduğunu söyleyen erkeklerin aşağıda verilen ifadeleri de bu durumu kanıtlar niteliktedir.

- Dışarda erkeğin elinde, içerde kadının elinde olmalı. Bu ayrımın sebebi parayı dışarda ben kazandığım için benim elimde. Ama eşim kazansaydı bile yine benim kadar olmazdı, ben yine kendi bildiğimi gibi yapardım. İçerdeki harcamadan kastımda; yiyecek, içecek, giyecek gibi konularda kadının kendi inisiyatifinde olması gerektiğini düşünüyorum. (56, Okuryazar değil)

- Benim elimde ama ne ihtiyaçları olsa ikiletmem. Kontrolün benim elimde olmasının nedeni ekonomi özgürlüğü olan kadınlar parayı nasıl kazandıklarını biliyor ona göre harcamaları da nasıl yapacaklarını bilir. Ancak çalışmayan bir kadın o dengeyi tutturamaz, o yüzden (66, Lise).
- Erkeğin elinde olmalı. Çünkü erkek biz der, kadın ben der. Bu ayrımı yapmamın nedeni erkeğin malı ailenindir, kadının malı kendisindedir. Özellikle eğitilmiş kadınlarda bu durum daha belirgindir (46, Lisans).

Erkeklerin vermiş olduğu cevaplar bireyden bireye farklı nedenlere dayandırılarak kontrolü kendilerinde olduğunu dile getirirler de görüşmecilerin ortak düşüncesinin dayandığı zemin parayı kazanan kişinin “kontrol hakkına sahiptir” algısıyla bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Kadın çalışan olması durumunda ekonomik gelir gider üzerinde kontrol etkisi olduğunu gösteren bulgular iddiamızı kanıtlamaktadır. Ayrıca günümüzde çalışan kadınların sayısının giderek arttığı düşünüldüğünde değişimin yavaş ilerlese de gerçekleşmeye başladığını göstermesi açısından önemlidir. Ancak Şanlıurfa ilinde kadının çalışma yaşamına katılım göstermesi toplumsal zeminde halen yeterli desteklenmeyi görmediği anlaşılmaktadır. Kadınların çalışma yaşamına katılması sadece ekonomik bağımsızlıkla değerlendirilmemelidir. Ekonomik bağımsızlık bireyselleşme sorununun temel noktalarından yalnızca bir tanesini bize göstermektedir. Ekonomik kazanç konusunda bağımsız bir gelire sahip olan kadın hem toplum içerisinde hem de aile içerisinde sözü dinlenen kişi olabilmektedir. Çağlayan’ın yaptığı araştırma da kadının eğitim seviyesi ve mesleğe sahip olması toplum içerisinde sözü dinlenen ve pek çok kadından beklenen sorunluluktan kurtaracak konuma getirdiğini ortaya koymuştur (Çağlayan, 2007: s.83). Eğitim ve meslek edinme sayesinde bağımsız bireye dönüşebilmesi bu kadar önemli olan kadının, eğitim olanaklarından ve çalışma yaşamından uzak tutulmaya çalışılması da “eril düzenin” nasıl işlediğini gözler önüne sermektedir. Kadınların çalışma yaşamından uzak tutulması ev işleriyle sorumlu olarak görülmesi sadece evin gelir gider kontrolü üzerindeki hakimiyetini etkilememekte bununla beraber evde alınan her türlü karara da yansıyabilmektedir. Yani diğer bir deyişle, toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımı ve kadının konumlandırma biçimi hangi alanlarda söz hakkına sahip olabileceğini de doğrudan belirlemektedir. Bu sebeple Şanlıurfa da kadınların evde alınan kararlarda ne kadar etkili olduğu anlamak için erkek katılımcılara bu konuyla ilgili soru sorulmuş ve elde edilen bulgular alt başlıkta irdelenmiştir.

3.3. Ev içindeki Kadınların Alınan Kararlar Üzerindeki Etkisi

Kadınların ev içerisindeki kararlara katılımını etkileyen temel faktörlerden biri ekonomik gelir olmakla beraber, hem erkeğin hem de kadının, eğitim durumu ve cinsiyetlerin konumlandırma biçimleri gibi etkenlerinde önemli olduğu anlaşılmaktadır. Erkeklerin birçok konuda olduğu gibi kadına nasıl bir anlam atfedeceğini ve nasıl konumlandıracağını toplumsal cinsiyet düzeniyle aktarılan kültürel kodlarla şekillendiği daha önce de değinildi. Kadının sözüyle

hareket edildiğinde kendi sözünün çok dinlenmeyeceği düşüncesi daha doğrusu otoritesinin sarsılacağı anlayışı, erkeklerin “ev içi kararlar alma” konusunda kadınlara danışsa da genellikle kendi aldığı kararları uymayı seçmelerine neden olmaktadır. Kadının konumlandırma biçimi ve kadına atfedilen anlam, kadın kimliğinin tanımlan özellikleriyle yakında ilişkilidir. Kadın kimliği “duygusal”, “uyumlu” ve “zayıf” gibi niteliklerle tanımlaması nedeniyle “eril” düzen içerisinde “karar verici” değil “kararlara uyması” gereken kişi olarak görülmektedir. Erkeklerin bu konudaki düşünceleri gruplandırılarak aşağıda verilmiştir.

- Ben istişare etmeden karar vermiyorum, eşimin de fikrini alıyorum. Fikir ayrılığı yaşadığımız konuda hangimiz haklıysa onun kararı etkili oluyor. O konuda sıkıntı yok. Ama kadınların kararlar konusunda etkisi % 20 % 30 civarında. Bunun nedeni de ekonomik bağımsızlıktan kaynaklanıyor eğitim kaynaklı olduğunu düşünmüyorum (46, Lisans).
- Karşılıklı fikir alışverişi yapanz. Ortak noktayı buluruz. Ben (46, İlkokul) sene üniversite lojmanlarında oturdum. Doçent ve Profesörlerin arasındaydım, onlardan gönderdiğim kadıyla kadın ve erkeğin birbirine üstünlüğü yoktu, her iki tarafın da birbirlerine saygısı vardı. Her iki taraf da eşit şekilde etkiliydi (61, Ön lisans)
- Kararlar konusunda yarı yarıya söz hakkına sahibiz. Anlaşamadığınız bir durumda ise eşim kararı bana bırakır. Çevrede gördüğüm kadıyla kadınların pek bir etkisi yok. Erkeklerin kadınlara karşı bu kadar sert olmalarının nedeni annesinden ve babasından şiddet ve baskı görmüş biri daha sonra o da kendi eşine, ailesine yapıyor. Her ne kadar eşimizi dinliyoruz deseler de aslında dinlemiyorlar (66, Lise).

Görüldüğü üzere eşleriyle eşit seviye de karar aldıklarını belirten katılımcılar genellikle aktarılan toplumsal sermaye ve eğitim seviyesine bağlı olarak diğer katılımcılardan farklı düşüncelere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak eğitim seviyesi tek başına bir değişim için yeterli olmadığını da belirtmek gerekir. Erkekler eşleriyle eşit seviye de kararlar üzerine etkili olduğunu söyledikten sonra bile kararsızlık durumunda “son kararın” kendilerinin vereceklerini belirtmeleri bize birey tarafından içselleştirilen toplumsal cinsiyet düzeninin değişiminin ne kadar dirençle karşılaşabileceğini açıklıkla göstermektedir. Toplumsal cinsiyet düzeninin ne kadar güçlü işlediğini gösteren bir diğer gösterge de katılımcıların “karar alanlarını” ayırmalarıdır. Erkekler tıpkı yaşam alanların bölüşümü gibi kararlara katılımını da mekânlarla” bağlı olarak değişeceğini ifade ettikleri düşünceleri aşağıda sıralanmıştır.

- Kadının anladığı konularda kadının fikri, erkeğin anladığı konuda erkeğin fikri etkilidir. Çevremden gördüğüm kadıyla kadınların kararlara katılma konusunda pek bir etkisi yok. Bunun nedeni kültür, gelenek ve görenek (47, Lisans).
- Kendi becerisi, bilgisi dâhilindeyse fikrini alırım. Kendisini aşan bir durumsa kendi kafamdakini yaparım. Urfa’da ekonomi konusundan fazla anlamazlar, anlayanlar da vardır ama ev işlerini daha iyi bilirler. Bunun nedeninin toplum yetiştirmesinden kaynaklanıyor olabilir (48, Lise).
- İşle ilgili konularda istişare ediyorum ama genelde kendi bildiğimi yapıyorum. Onun da alanına da giriyorsa ona danışıp onun da kararlarını uyguluyorum. Ancak genel olarak çevre de kadınların kararlara katılma etkisi azdır. Bunun temel nedeni eğitimsizlik. (48, Lise)
- Kadının anladığı konularda kadının fikri, erkeğin anladığı konuda erkeğin fikri etkilidir (47, ön lisans).

Erkeklerin konular hakkındaki eşlerinin etkilerini “mekânla” ilişkilendirmeleri son derece önemli bir noktayı bize göstermektedir. Teorik kısımda cinsel kimliğinin tanımla biçiminde erkek “dışarıyla” kadın “içeriyle” (evle) özdeşleştirildiğine değinildi. Kamusal alandan uzaklaştırılan

kadının bu nedenle sadece hâkim olabileceği alanlar ev içi alanlar olduğu düşünülmekte ve eğitimden yoksun bırakıldığı içinde birçok konuda fikir yürütülemeyeceği düşünülmektedir. Elbette “erkek merkezci” toplum yapısında oldukça olağan olan bu vb. durumların halen sürdürülmesi için yoğun çaba da sarf edildiği de anlaşılmaktadır. Ancak modernleşmenin etkisi, kentleşme ve artan eğitim seviyesi geleneksel yapıda kırılmalar meydana getirdiği de aşikârdır. Ancak bireylerin bakış açılarında meydana gelen kırılmalara bakıldığında; eğitim seviyesinde yaşanan artış ve kentleşmenin kadının toplumsal konumunda değişim yaratması için yeterli nitelikte olmadığıdır. Çünkü bireyin etki eden bu etkenler haricinde bir etkenin daha olduğu görülmektedir.

Bireyler toplumsal yapı içerisinde yoğun olarak etkileşime girdikleri sosyal çevreninde etkisi kendisi geleneksel toplum yapılarında daha net göstermektedir. Birey, geleneksel düşüncenin hâkim olduğu “cemaatvari” yapılanma içerisinde yer aldığı denetim mekanizması daha çok etkili olmakta ve yaşam şekline yön vermektedir. Yani diğer bir deyişle, sosyal çevre kadın ve erkeğe yönelik cinsel kimliklerin işlenmesi adına önemli koruyucu görevi gördüğü gibi tersine daha fazla özgürlük alanını da sağlayabileceği alanı da oluşturabilmektedir. Bu sebeple tek tek bireylerde meydana gelen değişimler umut verici olsa da toplumsal cinsiyet düzeninin oldukça hâkim olduğu yerlerde yeterli değişimlerin gerçekleşmesi için kadınların eğitime daha çok katılımın sağlanması gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Çünkü kadın “kültür aktarıcısı” olarak çocuğun eğitilmesine oldukça önemli konumda olması sebebiyle toplumsal değişim için de çok önem arz eden bir yapı taşı konumunda olmaktadır. Kadın bu kadar önemli bir konumda olmasına karşın ataerkil yapı içerisinde önemli bir konum elde etmesi, dikkate alınması veya kendi başına hareket etmesi oldukça sınırlı kalmaktadır. Öyle ki kadınlar ev içi alanla adeta tek bir bütünlük gibi görülmekte çalışma yaşamına ve kararlara katılım bile buna göre şekillenmekle kalmayıp günlük yaşamında bile hareket alanı sınırlı tutulabilmektedir. Kadınların günlük yaşamı içerisinde ne kadar özgür olduklarını anlayabilmek için sorulan soruya verilen cevaplar alt başlıkta incelenecektir.

3.4. Kadının Tek Başına Çarşıya ya da Pazara Çıkması

Eril düşüncenin “cinsiyet” ve “mekân” ilişkisini her alanda kullandığı bilinen bir gerçektir. Kadınların bireyselleşme sorunun temelini de oluşturan bu ilişki biçimi sadece çalışma yaşamında, eğitimde veya kararlara katılım düzeyinde etkili olmamaktadır. Bu ilişki biçimi aynı zamanda kadınların günlük yaşamlarında da oldukça görünür şekilde kendini göstermektedir. Eskiye oranla değişimler olduğu görülse de kadınların günlük yaşamda toplum içerisine katılım düzeyi halen sınırlı bir çerçeve kalmaktadır. Değişimin ne derece ve nasıl gerçekleştiğini anlayabilmek için

görüşmede erkeklere “kadınların tek başına çarşıya ya da pazara çıkabilmeli midir?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

- Doğal karşılıyorum. Bir erkek nasıl çıkıp dolaşıyorsa bir kadının da dışarı çıkmasını, çarşıda pazarda alışveriş yapıp ihtiyacını karşılaması doğal bir durumdur. Olması gereken de budur. Karısını/kızını tek başına çarşıya-pazara yollamayan bireylerin bunu yapmalarının altında yatan sebep dar görüşlü bir düşünceden ya da dinden dolayı olduğunu düşünüyorum. Kadını yetersiz gördüklerinden, kadını dine göre yorumladıklarından kaynaklanıyor. Sanki namus sadece kadının namusuymuş gibi, aslında namus erkeğin namusudur. Erkek art niyetli olmasa, gözü başkasının namusunda olmasa zaten bu sıkıntı hiç olmaz (52, Ön lisans).
- Çıkmalı, normaldir. Ashında şimdi normal karşılıyorum, yirmi sene önce olsaydı normal karşılamazdım. Kıskanırdım, beraber gidelim derdim (58, Lise).
- Normaldir. Eski devirde kaldı böyle şeyler. Eski devir. Çünkü edep terbiye vardı şimdi yok. Edebin ve namusun kontrolü kadında olmalı. Eskisi gibi değil nesil değişti (56, Okuryazar değil).

Görüldüğü üzere erkeklerin bir kısmı kadınların tek başlarına bir yerlere gidebileceğini ancak “eskiden” bu düşünce de olmadıklarını ifade etmişlerdir. Toplumsal değişim göstergesi olan bu değişim örnekleri maalesef yeterli düzeyde değildir. Diğer konularda geçerli olan çekincelerin ve etkenlerin burada da geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim seviyesi, kentleşme ve sosyal çevrenin bir bütün olarak değişkenlik gösterdiği durumlarda bireylerin düşünce biçimlerinde de paralel düzeyde değişkenlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Belirtilen değişkenlerin bir bütün olarak olumlu bir değişim göstermediği durumlarda erkeklerin bu konudaki fikirleri de bir bütün olarak olumsuz yöne kaydığı görülmektedir. Eşlerinin tek başlarına bir şey yapmalarını istemeyen erkeklerin genel olarak ifadelerini özetleyecek birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

- Bulunduğun çevreye ve sosyo-kültürel konuma bağlı olarak değişiklik gösterir (50, Lisans).
- Çıkmalarna karşı değilim, ancak çevresel koşullar buna uygun değil (40, Eğitim bilgisi verilmedi).
- Çıkamaz. Biz köydeyiz benim hanım tek başına şehirde dolaşamaz. Benim hanım tek başına şehirde dolaşmayı bilmiyor, dolaşamaz (53, İlkokul).
- Çok iyi karşılıyorum. Güvenlik endişesi var, kapkaça uğrayabilir. Yanında birinin olması daha uygundur (48, Lise).

Kadınların tek başlarına çarşı ya da pazara çıkmalarını istemeyen veya sadece belirli şartlarda çıkabileceklerini söyleyen erkekler düşüncelerinin nedenleri olarak “güvenlik” endişesinden kaynaklandığı ifade etseler de “güvenlik” endişesinden ziyade toplumsal baskıdan çekindikleri anlaşılmaktadır. Özellikle de namus ve din olgusuna oldukça önem atfeden bir görüşme grubunun olduğu, verilen cevaplarda da sıklıkla rastlanılmaktadır. Çünkü gerekli bütün güvenlik şartları istenilen düzeyde sağlandığı zaman nasıl karşılayacakları sorulmuş ve erkekler yine aynı şekilde kadının tek başına dışarıya çıkmasını istemedikleri görülmüştür. Din ve namus olgusu ataerkil yapının en önemli birleşenleri oluşturduğunu daha önce değinilmişti. Erkekler birçok konuda düşünceleri doğrudan değil de dolaylı olarak ifade etmelerinin nedeni de bazı konularda paylaşımına açık olmayı istememelerinden kaynaklanmaktadır. Özellikle söz konusu eşleri olduğunda birçok konuda bilgi verirken daha kapalı oldukları gözlemlenmiş ve bu nedenle rahatsızlık duymamaları adına çok zorlanmamaya gayret edildiğinden bazı konularda verdikleri cevaplar sınırlı bir çerçeve de kalmıştır. Kadınlara yönelik sınırlandırılmış çevre, karar alma ve

özgürlük alanı sadece gündelik yaşamda görülmemektedir. Gündelik yaşamın yanında kadınların bütün yaşamını etkileyecek kararlarda da etkili olduğu görülmektedir. Örneğin kadınlar evliliğinde mutlu değilse ya da evliliği sürdüremiyorsa boşanma hakkında sahiptir. Bu hak hem medeni hukukta hem de dini hukukta geçerlidir. Ancak toplumsal düzlemde bu hak kadınlar tarafından özgürce kullanımı çokta olanaklı olamamaktadır. Şanlıurfalı erkeklerin kadınların boşanmayı istemeleri durumunda bunu nasıl karşıladıkları ve ne tepki verecekleri saptamak için boşanma ile ilgili soru sorulmuştur. Bir alt başlıkta detaylıca ele alınan bu konu kadınların birey olarak görülmesinin temel göstergelerinden biri olduğu düşünülmektedir.

3.5. Boşanma

Kadının bireyselleşmesi önünde diğer engel teşkil edici faktör de boşanma konusudur. Ataerkil yapılarda boşanma hakkını kadınlar kolay kolay elde edememektedir. Çünkü medeni hukuk ve dindeki düzenlemeler her ne kadının boşanma hakkına sahip olduğu belirtse de toplumun “eril” yapısı kadınlara bu özgürlüğünü elinden almaktadır. Aile birliğini sağlama ve neslin devamını olumsuz etkileyememesi adına çeşitli düzenlemeler inşa etmiştir. Düzenlemelerin gündelik yaşama söylemsel yansıması ve pratikleri genellikle kadınları kısıtlama yoluna gitmesi yönündedir. Bu sebeple erkeklerin bu konuda nasıl bir anlayışa sahip oldukları önemlidir. Görüşmede erkeklerin verdiği cevapların diğer sorulara verilen cevaplarla benzer mantıkta olduğu anlaşılmaktadır. Erkeklerin bu konuda verdiği cevaplardan birkaçı aşağıda sıralanmıştır.

- Evlenmek nasıl doğalsa, boşanmak da doğal benim için (61, Ön lisans).
- Normal karşılarım. Olmayacaksa zorlamanın bir anlamı yok(54, Lise).
- Normal karşılarım. Ailenin dağılması için ikna etmeye çalışırım ama despotluk yapmam(46, Lisans).

Görüldüğü üzere erkekler kadınların boşanması konusunda farklı düşüncelere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Boşanmayı normal karşılayan erkekler “kadının doğal” hakkı olduğunu belirtirken” boşanmamak için çabalayanlar genellikle boşanmanın neden istendiğini anlamaya çalışacağını ifade etmişlerdir. Ancak belirtmek gerekir ki erkekler çoğunlukla her ne kadar boşanmayı “normal” karşıladığını söyleseler de kadınlar bağımsız bir gelire sahip olmamaları ve yaşlarının yüksek olması sebebiyle bunu istemeyecekleri mantığı kendilerinde baskındır. Elbette ki birçok alanda değişimler olduğu modernleşmenin etkisiyle beraber boşanmaya yüklenen anlamlarda değişimler gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Boşanma konusunda alınan cevapların değişkenliği örneklemin üst yaşlardan seçilmesiyle bağlantılıdır. Daha genç guruplara yönelik araştırma yapıldığında boşanma konusundaki erkeklerin bakış açısının daha normalleşebileceği

düşüncesizdeyiz. Ancak alan araştırmasında ileri yaşlardaki erkeklerin bir kısmı böyle bir istek durumunda nasıl tepki gösterecekleri ile ilgili cevapları aşağıda verilmiştir.

- Hoş karşılamam. Boşanmam (52, İlkokul).
- Yok, öyle bir şey olamaz (72, Lise).
- Öyle bir şey olamaz. Hoş karşılanmaz(58, Lise)

Görüldüğü üzere erkeklerin bir kısmı da boşanma konusunda oldukça sert tavır içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Erkeklerin böylesine “sert” tepki vermelerinin nedeni altta yatan namus olgusuyla yakından alakalıdır. Çünkü kendisine ait olduğu düşündüğü kadının kendisinden sonra başka biriyle evlenmesi veya birlikte olması ataerkil toplumlarda kabul edilebilir bir durum değildir. Bu sebeple boşanma sayıları günümüzde giderek artsa da kadınlara yönelik şiddet ve cinayet sayıları da giderek artmaktadır. Kadınlar hukuksal olarak boşanmayı hak olarak elde etmiş olsalar da toplumsal zeminde halen yeterli düzeyde kabul görülmediğinden bunu gerçekleştirebilmeleri sınırlı bir çerçevede kalmaktadır. Ayrıca görüşmede kimi erkekler günümüzde artan boşanmaların maddi temelde olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Erkekler ya kadının ekonomik gelire sahip olmasını boşanmayı kolaylaştırdığını ya da yeterli gelire sahip olunmadığı durumlarda kadınların boşanmayı seçtiklerini ifade etmişlerdir. Boşanmanın maddi kaynaklı olarak görülmesi bu bölümün başından ortaya koyduğumuz iddiamızı da desteklemektedir.

Kısaca özetleyecek olursak; kadının bireyselleşme sorununu ele aldığımız bu bölümdeki beş önemli başlıkta erkeklerin kadınlara yönelik bakış açılarının nasıl olduğu anlaşılmalı çalışıldı. Erkekler; kadınların çalışma yaşamına katılımını ya desteklememekte ya da kısmi olarak (şartlara bağlı) olarak desteklemektedir. Kadınların çalışma yaşamına katılımın yeterli düzeyde desteklenmemesinin altında yatan toplumsal cinsiyet rollerinin düzenlenme şekliyle yakından alakalı olduğu anlaşıldı. Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsel kimliklerin mekanla ilişkilendirilerek kurulan sistemin kendisidir. Sistemin kuruluş mantığı erkek ve kadının nerde var olabileceği ve nerde var olamayacağını da bize göstermektedir. Dolayısıyla kadınların çalışma yaşamına katılımı kurulan sisteme ters düştüğünden desteklenmemekte ve bununla birlikte sistemin düzeninin pekiştirilmesi için gündelik yaşamın bütün söylem ve pratiklerinde uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu yüzden kadınların herhangi bir karara katılımı, ekonomik gelir gider üzerindeki kontrolü, dışarda zaman geçirmesi ve bütün yaşamını etkileyebilecek bir evlilik konusunda karar alması ya da boşanması oldukça sınırlı çerçevede bırakılmıştır. Böylelikle sistem sürekliliğin sağlanmaktadır. Kadınların bu denli kısıtlı sınırlar içerisinde yaşamak zorunda kalmaları sadece günlük yaşamın da ya da geleceği için karar vermeleri konularıyla da sınırlı kalmamaktadır. Kadınların bireyselleşme sorununun olduğunun önemli bir diğer göstergesi de kendi bedenleri üzerindeki kontrolün sistem içerisinde nasıl inşa edildiğidir. Konunun oldukça önem arz etmesi sebebiyle ayrı bir bölüm olarak

ele alınmış ve detaylı bir şekilde irdelenmiştir. Ayrıca alt başlıkta irdelenecek olan bu konu yukarıdaki iddialarımızı kanıtlanması ve kanıtlanan iddialarımızın desteklenmesi açısından da oldukça önemlidir.

4. Kadının Kendi Bedeni ve Geleceği Üzerine Söz Sahibi Olması; Çocuk Sahibi Olma Durumu ve Yetiştirme Biçimi

Kadının “çocuk doğurma” fonksiyonu 1970’lere kadar evliliğin doğal sonucu olarak kabul edilmekteydi. O zamana kadar “çocuk doğurma” ve “annelik” toplumda kutsal bir görev olduğu söylemleri oldukça yaygındı. Doğum kontrol yöntemlerinin gelişimiyle beraber etkisini yitirmeye başlayan bu söylemler, kadının iş yaşamına katılmasıyla daha da önemini kaybetmeye başlamıştır. Kadınların çocuk doğurma fonksiyonunun evliliğin doğal bir sonucu değil bir seçim olabileceği 19. yüzyılda ortaya atılmasına karşın ancak yüzyıl sonra kabul görmeye başlamıştır. Doğum kontrol yöntemlerinin gelişiminden ancak yüzyıl sonra toplum yaygınlık kazanmasının nedeni toplumdaki üremenin devam ettirilme isteğinden doğan direncin yansımasıdır. Evliliğin doğal sonucu olarak “annelik” söylemlerine karşı doğum kontrol yöntemlerinin gelişimiyle değişen durumlar “gönüllü annelik” söylemlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. “Gönüllü annelik” söylemlerinin oluşum mantığı kadınların, erkeklerin cinsel isteklerini tatmin etmeyi reddetmeleriyle de daha şiddetli bir hal almaya başlamıştır. Kimi kesimlerce bu durum arsız, terbiyesiz ve tuhaf olarak kabul edildi (Davis, 1998: s.191). 1970’lerde kadınların ancak elde edebildiği doğum kontrol hakkı ve yasal kürtaj, 1990’larda meydana gelen ekonomik krizler ve bulanımlar bahane gösterilerek kadınlar alınmaya çalışılmıştır. Bu dönemde kadınların tekrardan ev içi alana sıkıştırılması için yalnızca toplumsal zeminde söylemler gerçekleşmemiş devlet politikalarıyla da (Fransa gibi) desteklenerek kadınların birincil görevinin “annelik” olduğu vurgulanan kampanyalar düzenlenmiştir (Badinler, 2011; s.17). Görüldüğü gibi annelik ataerkil yapıya sahip birçok toplumda kadın olmanın neredeyse temel koşulu olarak görülmektedir. Kadının anne olamaması durumda toplumda eksik/noksan kabul edilmekte ve hatta kadın birey olarak görülmemektedir. Gelişmemiş ya da gelişmekte olan toplumlarda kadının anne olamaması durumu daha acı sonuçlarla da karşılandığı görülmektedir. Kadın eğer çocuk sahibi olamıyorsa eşinin bir başka kadınla evlenmesine rıza göstermesi gerekmekte buna karşı çıkma şansı elinden alınmaktadır. Şanlıurfalı erkeklerin annelik konusundaki fikirleri kadın kimliğini tanımlamalarında kendisi açıkça göstermekle kalmamış “kadın demek anne demek”le eşdeğerde görüldüğü birçok cevapta elde edilen bulgulardan anlaşıldı. Bu sebeple erkeklere “çocuk sahibi olma” durumunun nasıl gerçekleştiği ve kadınların bu konudaki tutumlarının değişiminde nasıl tepki verecekleri sorulmuştur. Erkeklerin bu konudaki düşünceleri özetleyecek birkaç cevap aşağıda verilmiştir.

- Evet, bilinçli olarak yaptık. Eğer doğuramıyorsa tıbbın bütün olanaklarını kullanırım, bilinçli olarak istemiyorum derse ben buna karşıyım. Çünkü evliliğin sadece cinsellik veya sadece bir şeyleri paylaşmak olduğunu düşünmüyorum. Evlilik aynı zamanda soyun devamlılığıdır, bu yüzden çocuk yapılması gerektiğini düşünüyorum (52, Ön lisans).
- Doğal süreç. İstemezse başka kadın alırım. Doğuramadığında da yine evlenirdim herhalde. Erkekten kaynaklanan bir durum varsa kadın evlenemez. Bir kadınla bir erkek bu durumda kıyaslanamaz. Çünkü İslamiyet'te ikinci, üçüncü kadın alabilirsin ama kadın evlenemez(46, İlkokul).
- İlk çocuk erkekti, diğerleri kız. Belki bir erkek daha olur diye yaptık. Güneydoğuda erkek çocuğu daha çok istenir. Annem bir tane az, bir tane daha olsun diye ısrar edince çocuk yapmaya devam ettik. Ama sonrakiler hep kız oldu. Kadının çocuk doğuramadığı durumda izin verirse, erkek ikinci bir evlilik yapılabilir (58, Lise).

Erkeklerin “kadın kimdir?” sorusuna verdikleri cevabın ağırlıklı olarak “annedir” olması “çocuk sahibi olma” konusundaki beklentileri ne olabileceğini açıkça bize göstermekteydi. Çocuk sahibi konusunda erkeklerin net beklentiler içerisinde olmalarının temel nedeni hem teorik çerçeve de hem de elde edilen bulgular soyun devamının sağlanmasına yönelik olduğu net bir biçimde anlaşılmıştı. Erkeğin soyunu devam ettirme isteği bireysel istek gibi gözükse de toplumsal bir beklentinin yansıması olduğu anlaşılmaktadır. Erkeklerin çocuk sahibi olmayı istemelerinin toplumsal bir yansıma olduğunun en iyi göstergelerinden biri de kadının çocuk doğuramadığı durumlarda “ikinci eş” alacağını belirtmeleridir. Erkeklerle çocuk sahibi olmalarında “fikir alışverişi içerisinde mi yoksa evliliğin doğal bir sonucu olarak mı?” gerçekleştiği sorulduğunda; erkekler genellikle “fikir alışverişi” içerisinde çocuk sahibi olduklarını belirtmesine karşın kadının çocuk doğuramaması durumunda “çocuk sahibi” olmak için ikinci eş, tedavi yada boşanma gibi çeşitli seçeneklere yönelmesi çocuk sahibi olmak bir seçim sonucu olarak görülmesinin yerine evliliğin doğal bir sonucu olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Şanlıurfa geleneksel hâkim yapısı bireylerin “soyun devamını sağlama” görevlerini yerine getirmeleri konusunda oldukça etkili olduğu görülmektedir. Çünkü “çocuk sahibi olmak” erkekler için bu kadar önem arz ederken kadının bireysel olarak “çocuk sahibi olmayı” istememesi durumunun hiçbir şekilde mümkün olmamaktadır. Erkek merkezci toplumsal yapı kadının kendi bedeni üzerindeki kontrol hakkını elinden almakta ve bağımsız bir birey olmaktan çok toplumun gerekli bir parçası olarak inşa etmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki erkekte bireysel olarak çocuk sahibi olmamayı isteyememektedir. Bireylerin tasarrufunda olmayan bu durum toplumsal baskıyla da devam ettirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca ortaya çıkan bir diğer önemli nokta ise erkekten kaynaklanan bir sorun karşısında “soyun devamı sağlama” düşüncesinin ortadan kaybolmasıdır. Görüşme de erkekler kendilerinden kaynaklanan bir durumda “eşlerinin” ikinci bir kez evlenemeyeceğini çünkü “erkek kadının bu konuda bir tutulamayacağını” ifade etmeleri kadınların sadece tanımlanan kimlik çerçevesinde hareket edebileceğini bize göstermektedir. Bu sebeple kimlik inşasının nasıl sağlandığı erkek ve kız çocukları yetiştirilme

zamanların da nelere dikkat edildiğinin anlaşılması oldukça önemlidir. Alt başlıkta ele alınacak olan bu konu çalışmanın bütünlük yapısı oluşturması ve toplumsal cinsiyet düzeninin daha net anlaşılması içinde ayrıca önemlidir.

4.1. Kız ve Erkek Çocuklarının Yetiştirilme Biçimi

Erkekler, çocuk yetiştirme konusunda rahat oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle çocuk bakımından ve yetiştirilmesinde kadınların sorumlu olduğu anlayışı kız erkek çocuk yetiştirilmesi arasından bir fark olmadığı düşüncesini oluşmasını sağlamıştır. Ancak çocuk yetiştirme konusunda cinsiyetlere eşit bir yaklaşım sergilenmediği cinsel kimliğe dayalı bir yetiştirme biçiminin ataerkil yapılarda geçerli düşünce biçimi olduğu teorik kısımda bahsedilmişti. Dolayısıyla erkeklerin kız ve erkek çocuklarını yetiştirmede bir fark olmadığı düşüncesi kendi cevaplarında bile çürütülmektedir. Bununla birlikte “çocukların sevgilisi olma durumu” ek olarak soru şeklinde sorulup çocuk yetiştirme de cinsiyetler arasındaki fark daha net ortaya konulmaya çalışılmıştır. Erkeklerin bu konudaki ifadeleri aşağıda verilmiştir.

- Kız ve erkek ayrımı olmaması lazım. Kız ve erkek çocukların gittikleri yerler farklı olduğu için buldukları ortama ve yere göre sınırlama olması lazım(61, Ön lisans).
- Kız erkek fark etmez kendini savunabilmeli, edepli, terbiyeli, topluma faydalı, dinine bağlı evlat yetiştirmek isterim (48, Lise).
- İyi bir eğitim almalı, ailesine bağlı olmalı. İkisi biraz birbirinden farklı Erkek daha serbest, kız biraz daha baskı altında (54, Lise).
- Kız oğlandan daha tatlıdır ama yetiştirme şekilleri farklıdır. Kıza daha çok dikkat edilir (53, İlkokul).
- Ben okula göndersem kızımı imam hatibe gönderirim. Erkek ile kız arasında fark var. Kızlar daha disiplin altında yetişmeli. Mesela oğlumun bir kızla dolaştığını görsem normal karşılanım ama kızda normal karşılamam. İkisi arasında böyle bir ayrım yapmak belki de yanlış ama bu bölge de durum bu. Kızımın bir erkekle görülürse yerin dibine girerim(46, İlkokul).

Görüldüğü üzere erkekler çocukların yetiştirilmesinde her ne kadar bir fark olmadığını söylese de “sosyal çevre”, “yaşanılan bölge” ve “din” gibi nedenlerle kız çocuklarını yetiştirme de daha dikkatli davrandıkları anlaşılmaktadır. Erkeklerin çocukları yetiştirme şekillerindeki beklentilerinde yaş ve eğitim durumları anlamlı bir farklılık yaratmadığını da belirtmek gerekir. Ancak kız çocuğuna sahip babaların “kızlarının okumalarını” gerektiğini düşüncesinin belirgin bir şekilde kendini göstermesi olumlu bir değişim göstergesidir. Bilindiği gibi toplumsal cinsiyet düzeninde kız çocukları eğitimden uzak tutmaya çalışmaktadır. Erkekler kız çocuklarının neden okunması istedikleri sorulduğunda genel cevabın kendi ayaklarının üzerine durmaları kimseye muhtaç olmaları istemedikleri belirtmişlerdir. Erkekler her ne kadar kız çocuklarının eğitim almaları konusunda önemli gelişmeler gösterecekler de iki cinsiyetin yetiştirilmesi arasından önemli farklılıklar mevcuttur. Ataerkil düzenin halen güçlü bir şekilde devam ettirildiği illerde, erkekler, kız ve erkek çocuklarına yönelik yetiştirme farklılıklarının olduğu fikri egemen olduğu Şenol ve

Çalar tarafında Batman ilinde gerçekleştiren araştırmada da ortaya konulmuştur (Şenol ve Çalar, 2018: s.13). İki ilin benzer yapıdaki toplumsal düzene sahip olması ve elde edilen bulguların benzerlik göstermesi araştırmanın sağlamlığı açısından da önemlidir.

Sonuç

Geleneksel yapıya sahip toplumlarda kadın kimliği tanımlamaları bireysel kazanımlar sonucunda olan statüler yerine toplum tarafından doğuştan getirilen statü üzerinden yapılmaktadır. Kadın kimliğinin birleşenleri oluşturan etmenler biyolojik ve fizyolojik temel üzerine inşa edilen kültürel tanımlamalardır. Bu temel üzerinden yapılan tanımlama biçimi, ataerkil düzenin birleşenleri oluşturan din, namus, aşiret gibi olgularla pekiştirilerek kalıcı bir düzen inşası gerçekleşmiştir. Ancak modernleşmenin etkisiyle toplumsal yapılarda değişimler/dönüşümler meydana geldiğinin en iyi göstergesi kişilerin bireyselleşmeye başlaması ve aile yapısında meydana gelen köklü değişimlerdir. Geleneksel toplum yapısının özü olan geniş aile tipi modernleşmenin etkisiyle birlikte meydana gelen kırılmalar bireyselleşmeyi ön plana çıkarmıştır. Alan araştırmasında da birçok konuda erkeklerin bakış açısında kırılmalar ve değişimler/dönüşümler gerçekleşmiş olsa da henüz yeterli düzeye ulaşmadığı sonucuna varılmıştır. 10 temel soruda yanıt almaya çalıştığımız katılımcıların genel olarak üç profilde şekillendiği görülmüştür. Bu profil türleri; değişime açık olan birey, geleneksel ile modern arası sıkışık kalan birey ve değişime kapalı olan birey olarak sınıflandırmak mümkündür. Katılımcılarda oluşan profillerin ortaya çıkmasında toplumsal sermaye, sosyal çevre ve eğitim gibi üç önemli etmenin ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak alan araştırmasında elde edilen bulgular “Şanlıurfa” ilindeki ataerkil toplum yapısının halen oldukça etkili bir şekilde devam ettiğine yöneliktir. Bu etkinin ilk göstergesi kendini kadın kimliğinin tanımlanmasında göstermekle başlar.

Görüşmede erkekler, kadın kimliğini tanımlarken, “anne” vurgusu ön planda olmakla beraber, “eş”, “yar”, “evin hanımı” vb. gibi statülerle yapmışlardır. Araştırmaya katılan 20 kişilik katılımcıların hiç birinin kadınları bir birey olarak ya da herhangi bir meslek ile tanımlamadıkları görülmüştür. Dolayısıyla kimliğin tanımlanma şekli, kadının toplumsal konumuna ve bu konuma bağlı olarak yüklenen sorumlulukları da beraber getirmektedir. Kadına tanımlanmış olan konumu gereği sürekli olarak erkeğe muhtaç bırakılması için çeşitli düzenlemeler yapıldığı anlaşılmaktadır. Kadının konumu daima ikinci planda olmakla eşleştirildiği için yüklenen sorumluluklar “çocuk bakımı”, “ev işi” ve “eşine sadık olma” gibi kazanç getirmeyen ancak aile bir arada tutma gibi oldukça ağır görevlerin kadınlara yüklendiği anlaşılmaktadır. Erkekler daha çok dışarda para getiren ve giderlerini karşılayan kişi olarak görülmekte ve böylelikle de evin doğal reisi ve lideri

konumunda olmaktadır. . Ataerkil toplumların genel karakteristik özelliği olan bu durum kadının bireyselleşmesinin önündeki en büyük engeldir. Çünkü “ev içi” alana hapsedilmiş ve “ev içi” alanla sınırlı bırakılan kadın, kamusal yaşamın birçok özelliğine erişme imkanını yitirmesine sebebiyet vermektedir.

Kadının kamusal alanda görülmesini sağlayan en önemli noktalardan biri de kadının çalışma yaşamına katılmasıdır. Ancak katılımcılardan yarısından fazlası eşinin dışarda bir işte çalışmasını istemediği belirtmekte ve öncelikli olarak kadınlardan beklentilerinin “çocuğu iyi yetiştirilmesi” olduğunu söylemektedirler. Kadının “ev içi” alanla sınırlandırılması sadece çocuğun iyi yetiştirilmesi veya ev işlerinin yapılmasıyla alakalı değildir. “Ev içi” alanla kadının sınırlandırılmasının iki önemli nedeninden birisinin dini gerekçeler iken diğeri de namus algısı kaynaklı olduğu birçok katılımcı cevaplarından anlaşılmaktadır. Elbette ki kadının çalışmasını destekleyen katılımcılar mevcuttur ancak kadınların çalışmasını desteklemesine karşı sadece “ev işleri” yapma konusunda bir değişim olduğu gözlemlenmektedir. Çocuğun yetiştirilmesi her koşulda kadının sorumluluğu olduğu konusunda tüm katılımcılar fikir birliğindedir. Kadını ev içi alanla sıkıştıp kalmasını ve dolayısıyla da dışarda çalışma imkanını azaltan bu düşünce biçimi ekonomik olarak bireyi bağımlı hale getirmektedir. Bağımlı birey konumunda kalan kadın “ev içi” kararların alınmasında ve “evin ekonomik gelir-giderleri” üzerindeki kontrolü yalnızca erkeğin kabul ettiği ya da izin verdiği çerçevede kalmasının zeminini oluşturmaktadır. Bu durumun kadının “tek başına çarşı ya da pazara” çıkması durumunda geçerli olduğu saptanmıştır. Kadınlar her yönüyle görünmez bir hapishanenin içerisinde yer aldığının bir diğer göstergesi de “boşanma”yı talep etme hakkının birçok katılımcının doğrudan ya da dolaylı bir şekilde kabul etmemesidir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki mevcut durumda erkeklerin bakış açılarında yeterli değişim olmasa da kendi kız çocukları için ayakları üzerine duran bireyler olmalarını talep etmeleri umut vericidir. Özellikle kızlarının okuması, bir meslek sahibi olmaları ve kendi ayaklarının üzerinde durmaları neredeyse bütün katılımcılar tarafından dillendirilmiştir.

Özetle, geleneksel bağlamda erkeklerin kadınlık algısı geleceğe yönelik değişim emareleri göstermekle beraber kendi mevcut düzenlerini değiştirmeye karşı oldukları anlaşılmaktadır. Bu sebeple erkeklerin bilinçlendirilmesi kadar kadının bilinçlendirilmesi gerekmekte her iki tarafın da önüne yeni yetiştirilecek nesillere model konulması gerekmektedir. Bunun için öncelikli olarak kadının eğitim durumundan uzaklaştırılmaması gerekmektedir. Eğitim yaşamı için geç kalmış olan kadınlar çeşitli eğitim kursları ve meslek edinme kurslarıyla kamusal alana kazandırılmalı ve böylelikle cinsiyetler arası ilişki normal düzeye getirilmelidir. Kadınların çalışma yaşamına katılımına yönelik erkeklerde oluşabilecek çekinceler giderilmeli erkeklere kadınlar eşit seviye olmanın nasıl önemli olduğu anlatılmalıdır. Erkeklerin en çok öne sürdüğü din ve namus algına

yönelik algının iş yaşamıyla alakalı olmadığını bunu dini örneklerle ve cami imamaları vasıtasıyla anlatılıp giderilmelidir. Çünkü bakış açıları değişen veya değişime karşı direnç göstermeyen erkeklerin anne ve/veya eşlerinin bilinçli olan, eğitim seviyesi yüksek olan kişiler oluşmuş olması önerilerimizin ne kadar yerinde olduğunu göstergesidir.

Kaynakça

- Akea, B. E. ve Tönel, E. Erkeklik Çalışmalarında Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalarından Hegemonik Erkekliğe; *Medyada Hegemonik erkeklik ve temsili*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Bachelard, G. (1996), *Mekânın Poetikası*, İstanbul: Kesin Yayıncılık.
- Bebel, A. (1977), *Kadın ve Sosyalizm*, Ankara: Toplum Yayınevi,
- Bora, A. Kadınların Sınıfı; *Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P.(2015), *Eril Tahakküm*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Butker, J.(2014), *Cinsiyet Belası; Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çağlayan, H. (2007), *Analar Yoldaşlar Tanrıçalar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Davis, A. (1994), *Kadınlar, Irk ve Sınıf*, İstanbul: Sosyalist Yayınları.
- Engels, F. (1979), *Ailenin Özel Mülkiyeti ve Devletin Kökeni*, Ankara: Sol Yayınları.
- Fine, C. (2010), *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması*, İstanbul: Sel Yayınları.
- Güdücü, B. (2018), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi; Biyolojik Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet*, Ed. Dolunay Şenol ve Havva Eylem Kaya, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Halimi, G. (1990), *Hapsedilmiş Kadın*, İstanbul: Broy Yayınları.
- Hooks, B.(2012), *Feminizm Herkes İçindir*, İstanbul: Bgst Yayınları.
- Kandiyoti, D. (2013), *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar; Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Sancar, S.(2015), *Erkeklik: İmkânsız İktidar*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Savran, A. G. (2012), *Kadının Görünmeyen Emegi*, İstanbul: Yordam Kitap.
- Savran, A. G. (2013), *Beden Emek Tarih*, İstanbul: Kanat Kitap.
- Şenol, D. ve Çalar, V. (2018), *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Batmanda Erkek Olmak*, *Toplum ve Kültür Araştırma Dergisi*, Sayı: 1

Touraine, A. (2007), Kadınların Dünyası, İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Zetkin, C. (1988), Kadın Sorunu Üzerine Seçme Yazılar, İstanbul: İnter Yayınları.